

V KAŽDOM Z NÁS SA SKRÝVA AGRESOR I OBEŤ

ZA MANTINELMI LUDSKEJ NORMÁLNOSTI

„Budete tvrdiť, že som blázon – a ja vám dokážem, že som normálny, budete tvrdiť, že som normálny – a ja vám dokážem, že som blázon...“ To sú slová vraha, hrdinu novely Fixná idea ruského autora L. N. Andrejeva. Otázka duševného zdravia človeka je vždyj problematická.

Doc. PhDr. Anton Heretik, CSc., vedúci katedry psychológie FF UK v Bratislave, pedagóg, klinický a forenzný psychológ, súdny znalec

neschopnosť rozoznať dobro od zla. Neovládateľná pohnútko. Nebezpečný jedinec... To sú iba niektoré z pojmov, ktoré sa zrodili zo spojenia dvoch svetov. Sveta práva na jednej strane a sveta psychológie a psychiatrie na druhej strane. Sveta štátu a sveta jednotlivca. Už v starom Ríme platilo, že pomätený človek nie je trestne zodpovedný za svoje činy.

SERIÁL BRUTALITY

Počínanie deväťnásobného vraha, ktorý svoje obeť okrádal a po usmrtení sexuálne zneužíval, otriaslo celou našou verejnosťou. Prípado posudzoval ako súdny znalec doc. PhDr. Anton Heretik, CSc., popredný odborník v klinickej i forenznej psychológii. Posledné roky sa špecializuje na páchatelov násilných trestných

činov. Ešte pred zaistením vraha vypracoval na žiadosť polície psychologický portrét neznámeho páchatela. Bol takmer zhodný so skutočnosťou.

– O. R. odsúdili na doživotie, no v súčasnosti sa proti rozsudku odvolal, – vraví docent Heretik a pokračuje: – Podobní ľudia ako on zväčša nie sú duševne chorí v užšom zmysle. Najčastejšie ide o psychopato. Sú to abnormálne osobnosti, ktoré trpia svojou abnormálnosťou, alebo ich abnormálnosťou trpí spoločnosť. Za svoje činy však nesú plnú zodpovednosť.

K tomuto prípadu sa chcem vrátiť v súvislosti s neetickosťou, s akou sa o ňom písalo. Ešte pred vynesením rozsudku sa uvádzalo celé meno obvineného. Dokonca mená obeť s opismi spôsobu ich zavraž-

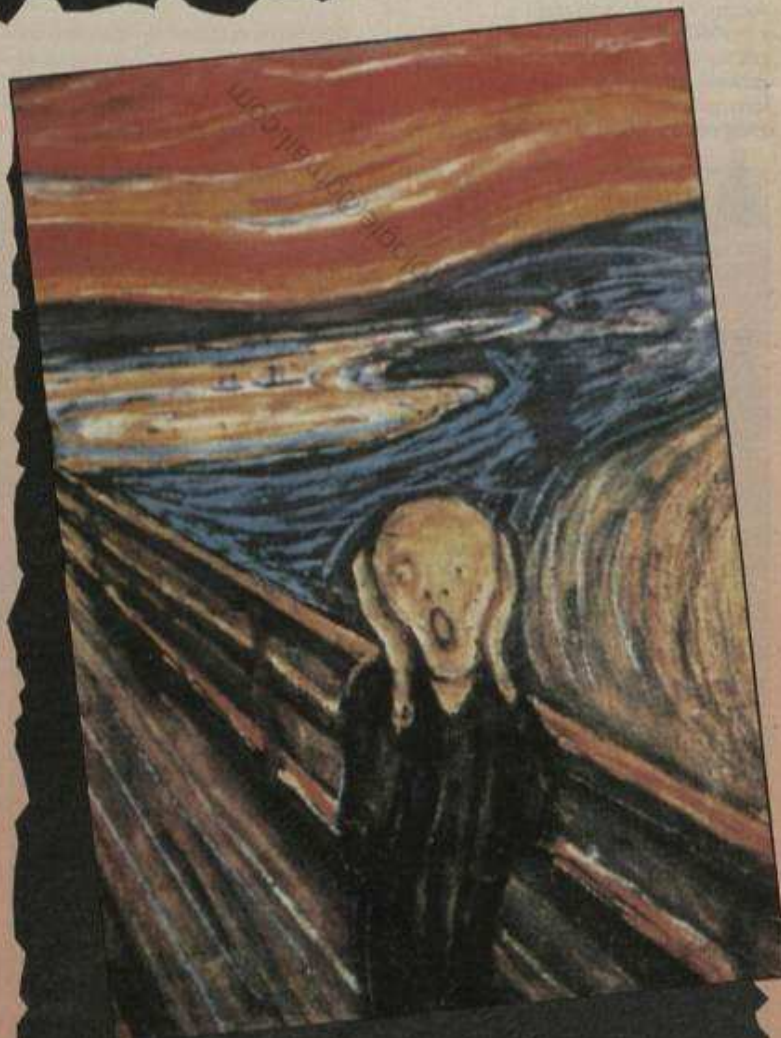
denia a zneužitia. To je na hranici hy-enizmu. Trestným činom nie je postihnutá iba obeť, ale aj jej blízki. Ako im asi padlo, keď to videli v tlači?

OCHRANNÉ LIEČENIE

Verejnosť má prinajmenšom zmiešané pocity, keď sa stíhanie vraha zastaví pre jeho nepríčetnosť a namiesto trestu sa nariadi ochranná liečba. Docent Heretik však vraví, že medzi stovkami obvinených, ktorých posudzoval, to boli veľmi zriedkavé prípady. Častejšie sa táto liečba ukladá spolu s trestom, prípadne po ňom.

– V princípe sa jej podrobujú duševne chorí nebezpeční pre okolie, závislí od psychotropných látok, sexuálni devianti, – vysvetľuje. – Ochranné liečenie sa neukladá napríklad opakovane a neúspešne liečeným alkoholikom.

Na posúdení duševného stavu obvinených spravidla pracujeme v tíme dvoja psychiatri a psychológ. Naše

Obrazy nórskeho expresionistu Edvarda Muncha odrážajú ľudské vnútro. A v ňom utajené vášne, tragické priepasti, temné zákutia, úzkosť zo života a hrozo zo smrti

PSYCHOLÓG A OBVINENÝ

Z vysokej priečky spoločenského rebríčka spadol zakrátko na dno. Státisícové dlhy u územíkov, strata postavenia, práca, rodiny... Ocitol sa medzi bezdomovcami. Prípado patologického hráča, ktorý nechal majetok v stávkových kanceláriách, je v súdoznaleckej praxi docenta Heretika najnovší.

– Klientov treba upozorniť, že informácie, ktoré od nich získavame, nie sú dôverné a budú zverejnené na súde, – odpovedal pán docent na otázku, aký je vo všeobecnosti vzťah medzi súdnym znalcom psychológom a obvineným. – Majú právo preštudovať si súdny spis, jeho súčasťou je aj psychologický posudok. Na súdnom pojednávaní môžu kladť otázky, ako sme prišli k jednotlivým záverom. Často sa ma napríklad pýtajú, prečo som napísal, že majú zvýšenú agresivitu. Som povinný objasniť, na základe akých údajov z ich života, výsledkov testov a podobne som k tomu dospel.

Hoci vzájomný vzťah je tu iný ako napríklad v klinickej psychológii, moje skúsenosti s klientmi sú prevažne dobré. Sú ochotní spolupracovať, hovoria o sebe. Väčšinou z dvoch dôvodov. Jednak dúfajú, že posudok im pomôže, ukáže ich v priaznivejšom svetle. A potom, náš prístup je na rozdiel od sudcov či vyšetrovateľov predsa len „mäkší“.

PROFESIONÁLNA DEFORMÁCIA: TOLERANCIA

Doc, PhDr. Anton Heretik, CSc., sa na svet pozerá z istého nadhľadu. Nielen preto, že katedra psychológie, ktorej je vedúcim, sídli vo veži budovy filozofickej fakulty. Kombinácia klinickej a forennej psychológie v jeho profesionálnom zameraní sa mnohým vidí protichodná. Pán docent na jednej strane pomáha ľuďom prekonať úzkosť, strach, smútok ako psychoterapeut, na druhej sa usiluje „prečítať“ osobnosť a motiváciu agresorov a vrahov.

– V každej ľudskej bytosti sú potenciálne obidva póly, – vraví. – A preto sa mi táto činnosť nezdá protikladná. Aj na páchatela najdrastickejšieho činu sa pozerám ako na človeka a bez odporu. Nie z hľadiska jeho viny, ale z hľadiska toho, že sa istým spôsobom dostal do nešťastia a bude za to pykať. Každý z nás sa môže za istých okolností stať vrahom.

– Ako sa vaša profesia prenáša do rodiny? – neodpustím si otázku.

– Mám pocit, že hlavne v podobe väčšej vzájomnej tolerancie. A tak sa aj som-tam obávam, či k výchove svojich detí nepristupujem priveľmi benevolentne... Nikto nie je doma prorokom.

TATIANA ŠIMKOVÁ

Snímky: JANA KRÍŠTOFOVIČOVÁ a DA

JOSHUA WALLS

PREŽIL TORNÁDO

Sedemmesačného Joshuu zdvihlo tornádo do výšky osemsto metrov. Bábätko zachránili s ľahkými zraneniami.

Rodičia bábätko Joshuu prišli v tornádovej búrke o život

Tragédia v mestečku Des Arc v americkom štáte Arkansas sa začala veľkým hukotom. Nezniesiteľný rachot pripomínal letecký nálet. Nezpôsobil ho však lietadlá, ale smrtria-

ce tornádo, ktoré zničilo všetko, čo mu prišlo do cesty. Zrovna so zemou aj malý domček Keitha a Donny Wallsovcov. S ohromnou silou zdvihlo oboch dospelých a ich sedemmesačného synčeka Joshuu do výšky osemsto metrov.

Jeho rodičia katastrofu neprežili. Joshua sa akoby zázrakom zachránil, vyviazol len s menšími zraneniami. Záchranári našli plačúce bábätko v poli, spadnuté do veľkej kaluže. Bolo modré od zimy, ale žilo. Okrem škrabancu na líci a zlomenej nohy neutrpelo nijaké zranenia.

Teraz sa oň starajú jeho starí rodičia. – Keith a Donna mali svoje dieťa veľmi radi, – povedala jeho teta Meredith. – Dodnes nevieme pochopiť, akým zázrakom prežilo.

Tornádo je mimoriadne nebezpečný prírodný živý. Dosahuje rýchlosť až osemsto kilometrov za hodinu a jeho sila je taká veľká, že dokáže zdvihnúť z kofajnic aj železníčné vagóny.

-rián-

Snímka: DA

„MRAVČIE“ ROBOTY

Pri konštruovaní autonómnych robotov si vedci často chodia po príklady do prírody. Obľúbeným štúdiným objektom sú najmä mravce. Vyba-vené minimálnou inteligenciou vedú spoločne zvládnuť aj zložité úlohy.

Napríklad James McLurkin z Massachusettského technologického inštitútu skonštruoval autička, ktoré mravčou metódou hľadajú potravu. Ak má jedno z nich úspech, zmení sa jeho signálne svetlo zo zeleného na červené. Súčasne vyšle znamenie ostatným autičkam-robotom, aby sa vydali k cieľu, postáčanému kúsku

hliníkovej fólie. Ako mravce sa všetky ihneď vydajú k fólii – akoby späť do mraveniska (na obrázku).

McLurkinovým cieľom je skonštruovať miniatúrne roboty, ktoré by v črevách samostatne vyhľadávali nádory alebo ich aj operovali.

-sid-

Snímka: DSR

zary nie sú náhodné. Zakladajú sa na najmodernejších poznatkoch, komplexných vyšetreniach a testoch i uskladnom rozbere výsledkov.

TRAGIKOMÉDIE I TRAGÉDIE

Č. Š. chcel dokázať okoliu, že nie je „taký kriminálnik a debil“, ako o ňom hovoria, ale schopný požiari-ka. V podniku, kde pracoval, založil podnik, aby ho po chvíli „odhallal a zneškodnil“. Situácia sa mu vyvíjala z rúk a spôsobil niekoľkomiliónovú škodu. Po prepustení z väzenia sa zabával falošnými poplašnými listami o uložení bomby. Z dialky spravoval „erandu, pri ktorej behali policajti so psami“.

– Podobných ľudí s takzvanou mentálnou subnormou je v populácii najmenej dvadsať percent, – komentuje stav docent Heretik. – Nejde o slabomyseľných, ale o istú odchytku od normy. Zväčša sú schopní márne pracovať, založiť si rodiny, viesť bežný rutinný život. No v neanových, problémových situáciách sa lávajú a nevedia si dostatočne domovať vzdialenejšie dôsledky ich konania.

– Ani o podvodníckov a hochštapierov tragikomickým nádychom neodocent Heretik vo svojej kariére nezaujíma. Riešil však aj osudy, ktoré sa týkajú zvlášť nešťastní.

– Najtragickjšie prípady sú matky, čo pod vplyvom duševnej choroby zomreli svoje deti, – vraví. – Boli to choroba, z ktorých sa väčšinou vyliečia. Napríklad depresie. Ale práve tu nastupuje onen tragický moment. Mučivé vedomie činu zapchaného v chorobe ich už bude správdzať po celý život.

IZOLÁCIA OD SPOLOČNOSTI

V minulosti boli „šialeni“ jedinci izolovaní od spoločnosti. Ak bol pomätenec majetný, žil na vlastnej panstve a jeho príbuzní za neho zodpovedali. Chudobnejší živorili na okraji spoločnosti, alebo sa museli uspokojiť často s doživotným núteným pobytom v „obecných blázincoch“.

– Dnes sú tendencie skôr opačné. Za posledných sto rokov prešli choroby na duševné zdravie významným vývojom, – vraví pán docent. – Na duševne chorých sa definitívne začalo pozeráť ako na občanov. Na rozdiel od čias, keď ich odhadali za urieknutých či posadnutých. Radikálne sa zmenila aj starostlivosť. V minulosti neexistovala žiadna liečba, a preto museli takýchto ľudí izolovať. Vďaka pokroku v medicíne vo farmakoterapii či psychoterapii sú dnes priaznivé podmienky na ambulantnú alebo takzvanú otvorenú starostlivosť. Dlhodobá izolácia pacientov má svoje negatívne. Ťažko sa neskôr prispôbia „bežnému“ životu.

Docent Heretik kladne hodnotí aj zmeny vo väzenstve: – Niektorí ich vnímajú ako prepych. Ale podstatou je, že s väzňami sa konečne začína aj ľuďmi pracovať na ich zmene.